

Bilag 2 - Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

Natura 2000-område: 73 Lønborg Hede

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

1096 Bækklampret

Bevaringsprognose:

Vurderet Gunstig

Langsigtet mål:

Bevaring af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Ingen kendte trusler	Ingen Indsats i 1. planperiode	☐	☐	☐	☐	Ingen indsats i 1. planperiode

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

2320 Indlandsklitter med lyng og revling

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Ingen kendte trusler	Ingen Indsats i 1. planperiode	☐	☐	☐	☐	Ingen indsats i 1. planperiode

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

3130 Ret næringsfattige søer og vandhuller med små amfibiske planter ved bredden

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Gældende lovgivning

Natura 2000-område: 73 Lønborg Hede

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

3140 Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Gældende lovgivning

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

3160 Brunvandede søer og vandhuller

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Gældende lovgivning

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

3260 Vandløb med vandplanter

Bevaringsprognose:

Vurderet Gunstig

Langsigtet mål:

Bevaring af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Ingen kendte trusler	Ingen indsats i 1. planperiode	☐	☐	☐	☐	Ingen indsats i 1. planperiode

Natura 2000-område: 73 Lønborg Hede

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

4010 Våde dværgbusksamfund med klokkelyg

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Arealreduktion/ fragmentering	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Naturpleje
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Hedepleje
Invasive arter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Bekæmpelse af invasive arter Ingen virkemidler
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Gældende lovgivning
Grøftning og dræning	Forbedring af hydrologi	☐	☐	☐	☐	Afskæring af dræn og grøfter

Natura 2000-område: 73 Lønborg Hede

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

4030 Tørre dværgbusksamfund (heder)

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Invasive arter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Bekæmpelse af invasive arter Ingen virkemidler
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Gældende lovgivning
Tilgroning med vedplanter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Rydning af vedplanter
Manglende foryngelse af dværgbuskvegetationen	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Hedepleje

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Ingen kendte trusler	Ingen Indsats i 1. planperiode	☐	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Ingen indsats i 1. planperiode

Natura 2000-område: 73 Lønborg Hede

Habitatområde: 196 Lønborg Hede

Udpegningsgrundlag:

7140 Hængesæk og andre kærsmfund
dannet flydende i vand

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Gældende lovgivning
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Høslet
Tilgroning med græs og høje urter	Forbedring af hydrologi	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Afskæring af dræn og grøfter Ophør af grundvandsindvinding
Invasive arter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Bekæmpelse af invasive arter
Grøftning og dræning	Forbedring af hydrologi	☐	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Afskæring af dræn og grøfter

Høringsnotat for Natura 2000-plan

NOTAT

vedrørende høringssvar til Natura 2000-plan 2010-2015 inkl. miljørapport (SMV)

Forslag til Natura 2000-plan nr. 73

Lønborg Hede

Udkast til Natura 2000-plan blev annonceret i ekstern høring den 4. oktober 2010. Høringsfristen udløb den 6. april 2011.

Høringsmateriale, høringssvar og høringsnotater kan ses på

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Natura_2000_planer/

og

<http://websag.mim.dk/HoeringVandOgNatur2010/WebSider/visalle.aspx>

Forslag til Natura 2000-plan er annonceret offentligt og desuden sendt i høring hos relevante myndigheder (jf. miljømålsloven § 43 og bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplaner § 5).

Naturstyrelsen har modtaget i alt 1650 høringssvar vedrørende de enkelte Natura 2000-planer, og dertil omkring 300 mere generelle høringssvar vedrørende vand- og naturplanlægningen. De generelle høringssvar er sammenfattet i et samlet notat, der kan ses på www.nst.dk

Til Natura 2000-plan nr. 73 er der modtaget i alt 3 høringssvar, henholdsvis fra Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening - Vestjylland og Vestjysk Landboforening.

Svarene har især berørt følgende punkter:

1. *Områdebeskrivelse*
2. *Trusler*
3. *Ønsker til handleplan*

Yderligere har høringssvarene berørt følgende emner, hvortil der henvises til det generelle høringsnotat (kan findes via ovenstående link):

4. *Datagrundlag for fugle og naturtyper*
5. *Indsatsprogram*
6. *Prioritering af mål*
7. *Rollefordeling*
8. *Økonomi*
9. *Lovgrundlag*

I det følgende sammenfattes de væsentligste synspunkter til de ovenfor nævnte punkter. Kommentarer hertil er anført i kursiv.

Det skal bemærkes, at høringssvarene kun er gengivet i hovedtræk. Ønskes detaljerede oplysninger om svarenes indhold, henvises der til de fremsendte høringssvar.

Bemærkninger til planforslaget

1. Områdebeskrivelse

Høringssvar:

Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening – Vestjylland anfører, at der i områdebeskrivelsen bør omtales, at området huser ynglende trane. Dansk Ornitologisk Forening – Vestjylland savner oplysninger om en række fuglearter: tinksmed, stor regnspove, stor tornskade, trane, rødrygget tornskade, hedelærke og natravn.

Naturstyrelsen:

Trane har så vidt vides ikke redepladser inden for områdefrænsningen, men benytter området til fødesøgning. I områdebeskrivelsen fokuseres der på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag, der med baggrund i områdets status som habitatområde ikke omfatter fuglearter. Derfor kan områdebeskrivelsen ikke anføres oplysninger om disse fuglearter, bortset fra at det nu ganske kort nævnes at de forekommer i området.

2. Trusler

Høringssvar:

Danmarks Naturfredningsforening anfører, at arealreduktion og fragmentering bør anføres som trusler for naturtyper pga. tilgroning med nåletræer og pilebuske.

Naturstyrelsen:

Tilgroning med hjemmehørende arter og invasive arter er allerede anført som trusler i naturplanen. Det er naturstyrelsen vurdering, at tilgroning ikke har et omfang som gør det rimeligt, at anvende fragmentering som trussel.

Høringssvar:

Dansk Ornitologisk Forening – Vestjylland mener, at trusselsafsnittet skal suppleres med følgende trusler: 1) Opstilling af vindmøller nær yngleplads for trane, 2) Tilgroning af private arealer syd for statens jord og 3) Udtørring af heden.

Naturstyrelsen:

1) I planen anføres kun trusler for områdets udpegningsgrundlag. Da trane ikke er på udpegningsgrundlaget for Lønborg Hede kan planen ikke forholde sig til trusler for denne art. Opstilling af vindmøller og andre forstyrrende aktiviteter håndteres via gældende lovgivning.
2) Planen forholder alene til trusler for området udpegningsgrund inden for områdefrænsningen. Tilgroning med hjemmehørende og invasive arter er anført som trusler for naturtyper indenfor området.
3) Naturstyrelsen er enig i denne betragtning og har tilføjet ”uhensigtsmæssig hydrologi” som trussel for områdets våde naturtyper i Natura 2000-planen.

3. Ønsker til handleplan

Høringsvar:

Danmarks Naturfredningsforening, og i et vist omfang Dansk Ornitologisk Forening – Vestjylland, fremfører en række konkrete ønsker til en handleplan.

Naturstyrelsen:

Natura 2000-planen er den overordnede plan, som skal ligge til grund for de bindende handleplaner som udarbejdes senere. Forslag til handleplaner kommer efterfølgende i offentlig høring. De to foreningers forslag bør derfor fremføres i forbindelse med høringsperioden for handleplanerne.

Justeringer af forslag til Natura 2000-plan nr. 73

I planen er det på baggrund af de indkomne bemærkninger præciseret, at uhensigtsmæssig hydrologi er en trussel for områdets våde naturtyper. Herudover er det kortfattet nævnt en række fuglearter som forekommer i området i områdebeskrivelsen.

Naturstyrelsens egne justeringer af forslag til Natura 2000-plan nr. 61

Naturstyrelsens egne overvejelser har medført at der er foretaget mindre justeringer af teksten i planen.

Hverken ændringerne som følge af de indkomne bemærkninger, eller Naturstyrelsens egne justeringer giver anledning til fornyet høring af planforslaget.

Sammenfattende redegørelse for høring over miljørapport (SMV)

Parallelt med offentlig høring af planudkast til Natura 2000-plan for område nr. 73 har SMV-redegørelse for planen været i offentlig høring i henhold til bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer §8.

Natura 2000-planens formål er at sikre eller genoprette bevaringsstatus for de arter og naturtyper, der har dannet grundlag for udpegning af Natura 2000-område nr. 73. SMV-rapporten viste ikke modstrid med andre miljøhensyn, og der er i den offentlige høring ikke modtaget kommentarer til rapporten.

Den offentlige høring har givet anledning til ændring af Natura 2000-planen, idet uhensigtsmæssig hydrologi er blevet tilføjet som trussel for våde naturtyper. Herudover er der i områdebeskrivelsen kortfattet nævnt en række fuglearter som forekommer i området.

Naturstyrelsen vil overvåge effekten af Natura 2000-planen gennem det nationale overvågningsprogram NOVANA,

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/National_naturbeskyttelse/Overvaagning_af_vand_og_natur/, som følger udviklingen i naturtilstanden og arealudbredelse af de naturtyper og arter, som

planlægningen omfatter. Desuden vil Naturstyrelsen i samarbejde med Fødevarerhverv og Kommunernes Landsforening overvåge fremdriften i den forudsatte forvaltningsindsats.

Afsendere af hørings svar til Forslag til Natura 2000-plan nr. 73 Lønborg Hede:

- ID1731 - DN
- ID1583 - DOF-Vestjylland (DOF: Dansk Ornitologisk Forening)
- ID1877 - Vestjysk Landboforening

Lønborg Hede – N 73

Indholdsfortegnelse

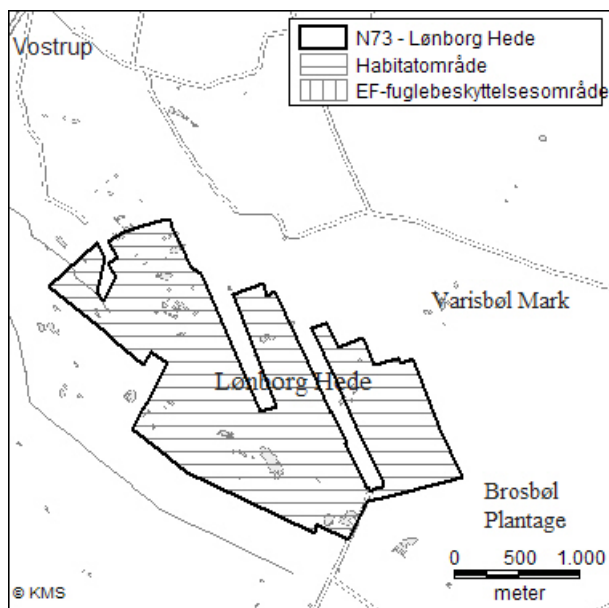
1.	Beskrivelse af området.....	2
2.	Udpegningsgrundlag	3
3.	Foreløbig trusselsvurdering.....	3
4.	Modsatrettede interesser	9
5.	Naturforvaltning og pleje	9
6.	Nykonstaterede eller nyindvandrede arter og naturtyper	9
7.	Manglende viden og yderligere vidensbehov	9
8.	Bilag	9
9.	Kildehenvvisning	10

1. Beskrivelse af området

Natura 2000-området Lønborg Hede (nr. 73) er udpeget som habitatområde (nr. 196). Natura 2000-områdets areal er 353 ha.

Lønborg Hede ligger vest for israndslinjen; ca. 5 km sydøst for Ringkøbing Fjord. Nord og syd for heden dyrkes traditionelt landbrug, mens plantager grænser op til heden umiddelbart øst og vest herfor. Selve heden kan groft skitseres, som en lavtliggende klokkelængshede med indslag af hedemose, kær, sø og å samt en højere liggende tør indlandshede. De topografiske forhold har begunstiget denne todeling af heden, idet heden indenfor kort afstand har niveauforskel på op til 10-15 meter, således at den tørre hede nærmest fremstår som et plateau. Der er egentlige søer på den fugtige del af heden. Igennem en af disse (Bredkær) løber Strygbæk å. Hvorvidt søen og åen er eutroficeret af oplandet vides ikke, men muligheden herfor er tilstede. (Tekst fra: <http://www2.skovognatur.dk/natura2000/database/>).

En stor del af Lønborg hede ligger hen som tørre hedearealer (4030). Den våde hede (4010) udgjorde tidligere en noget større andel af Lønborg Hede, end den gør nu. Dræning og vandstandssænkning på de omkring liggende arealer har betydet, at de fugtige områder på Lønborg Hede er blevet minimeret. Endvidere er andelen af områder domineret af blåtop (tidvis våd eng (6410)) blevet større, måske som følge af kvælstofdepositionen.

Figur 1. Kort over Natura2000-områdets afgrænsning

Indenfor natura 2000-området er der 1 fredet område (se kort) som i store træk er sammenfaldende med Natura 2000 områdets afgrænsning. Her følger en kort beskrivelse af fredningen.

Lønborg Hede fredningen (1970) omfatter arealer syd for Vostrup Østerby på i alt ca. 247 ha, heraf er ca. 200 ha beliggende indenfor Natura 2000 området. Fredningen tilsigter at beskytte områdets enestående hedekærsområder med store klokkelængsarealer begunstiget af de specielle atlantiske klimaforhold i området. Grundlaget for fredningen omfatter også beskyttelse af ynglebestande af

urfugl, tinksmed og stor regnspeve. Endelig menes jordbunden at være upåvirkede af menneskelig aktivitet, og frembyder heraf enestående chance for at studere meget gamle, uforstyrrede jordbundsprofiler under variable hydrologiske forhold.

Inden for natura 2000-området findes der en række arealer som er beskyttede efter § 3 i Naturbeskyttelsesloven. I kortmaterialet kan man se hvilke arealer der pr. 01-02-07 var registreret som § 3-beskyttede. Det skal bemærkes at § 3-registreringen er en vejledende registrering, og at det til enhver tid er de aktuelle forhold som er gældende. Det er den lokale kommune, der har ansvaret for at vedligeholde § 3 registreringen.

2. Udpegningsgrundlag

Lønborg Hede er udpeget på grundlag af 4 naturtyper. I 2004 og 2005 er der foretaget en kortlægning af de terrestriske habitatnaturtyper indenfor habitatområderne (Fredshavn 2004). Oversigter over de udpegede naturtyper fremgår af tabel 2.1. Her er det også angivet hvor data stammer fra.

Tabel 2.1 Naturtyper som aktuelt udgør udpegningsgrundlaget for Habitatområde nr. 58. *Prioriteret naturtype. **Skovnaturtyperne kortlægges af SNS og er ikke inkluderet i denne basisanalyse. 1) Data stammer fra NOVANA overvågningsprogrammet (2004-2005) samt Ringkjøbing Amt overvågning i perioden 1988-2005. 3) Data stammer fra NOVANA kortlægning (2004-05). Naturtyperne kan ses i kortmaterialet.

Nr.	Naturtype	Forekomster	Areal (ha)	Data stammer fra
2320	Indlandsklitter med lyng og revling	-	-	3)
3160	Brunvandede søer og vandhuller	-	-	Data mangler
4010	Våde dværgbusksamfund med klokkelyng	4	66,1	3)
4030	Tørre dværgbusksamfund (heder)	9	136,2	3)

Af de 4 terrestriske naturtyper der findes på udpegningsgrundlaget er der kun fundet 2 ved amtets kortlægning i 2005. Indlandsklittyperne er ikke kortlagt i perioden 2004-05 (Fredshavn 2004). Det kan derfor ikke udelukkes at disse naturtyper findes i området. Herudover er der fundet 2 andre terrestriske naturtyper, som pt. ikke er på udpegningsgrundlaget. De kan ses i tabel 6.2. I det følgende materiale er det de kortlagte naturtyper der er lavet analyser på.

3. Foreløbig trusselsvurdering

På baggrund af de tilgængelige data om naturtyper og arters forekomster (se kort) er der foretaget en foreløbig vurdering af truslerne mod arterne og naturtyperne på Lønborg Hede. Truslerne omfatter påvirkninger, hvor der er en begrundet mistanke om, at de har en negativ betydning for naturtilstanden. De største trusler er gennemgået i de følgende afsnit.

Samlet beskrivelse af de terrestriske naturtyper

Eutrofiering i form af deposition af atmosfærisk kvælstof udgør sandsynligvis en trussel for de tørre og de våde heder samt for hængesækkene, hvilket indikeres af de store områder med blåtop-bevoksninger. Det blev konstateret, at afvanding er en trussel for plantesamfundene i de våde heder, hængesække og i de tidvis våde enge. Tilgroning med høj vegetation eller vedplanter ses som en konsekvens af øget næringsstofindhold og afvanding og er konstateret især i hængesække. Der er konstateret invasive arter på de våde heder, tørre heder, hængesække og tidvis våde enge. De invasive arter kan udgøre en trussel for naturtyperne, hvis de ikke forhindres i at brede sig.

Oxbøl Statsskovdistrikt har foretaget pleje af Lønborg Hede ved nedskæring af Bjerg-Fyr og afbrænding af kvas, høst af lynghø til stråtagmønning og ved afbrænding af lyngen.

Samlet beskrivelse for naturtype 3160, Brunvandede søer og vandhuller

Der findes en række mindre søer og vandhuller, som potentielt kan udpeges som naturtype 3160. Ringkjøbing Amt har ikke undersøgt disse søer, og kan derfor ikke på dette datagrundlag vurdere udpegningsgrundlaget og deres bevaringsstatus.

3.1. Beskrivelse af naturtilstanden i de terrestriske naturtyper

I forbindelse med kortlægningen af de 18 terrestriske, lysåbne habitattyper (Fredshavn 2004) er der foretaget en registrering af udbredelsen af en række naturtype-karakteristiske strukturer. Disse strukturer er delt op i negative og positive strukturer. De positive strukturer er til stede i veludviklede og typiske forekomster af naturtypen under mere eller mindre upåvirkede forhold. Tilsvarende vidner de negative strukturer om en stærkt påvirket naturtype. I felten er strukturernes samlede omfang registreret på en tre-trins skala: udbredte (U), spredte (S) eller ikke tilstede (I).

Tabel 3.1 giver en oversigt over de enkelte naturtypers fordeling i forhold til deres indhold af positive og negative strukturer. Mørkegrøn farve viser veludviklede naturtyper, som tilsyneladende ikke er udsat for nogle nævneværdige trusler, mens mørkerød farve viser dårligt udviklede naturtyper, der antagelig påvirkes kraftigt af en eller flere trusler.

Tabel 3.1 Procentvis fordeling af negative og positive strukturer i de polygoner, hvor de enkelte naturtyper er registreret. For både negative og positive strukturer er angivet om strukturerne samlet set er udbredte (U), spredte(S) eller ikke tilstede (I). Strukturerne er beskrevet i Fredshavn (2004).

Fugtig hede (4010)				Tør hede (4030)			
Strukturer	Negative			Strukturer	Negative		
Positive	I	S	U	Positive	I	S	U
U	90	0	0	U	0	18	69
S	0	10	0	S	6	7	0
I	0	0	0	I	0	0	0

66,1 ha   136,2 ha

Tidvis våd eng (6410)				Hængesæk (7140)			
Strukturer	Negative			Strukturer	Negative		
Positive	I	S	U	Positive	I	S	U
U	89	11	0	U	46	45	9
S	0	0	0	S	0	0	0
I	0	0	0	I	0	0	0

95,3 ha   8,0 ha

Tabel 3.1 viser, at nogle af naturtyperne tilsyneladende har veludviklede naturtyper uden at være nævneværdigt truede. Dette skal ses i lyset af at kortlægningen af naturtyperne er præget af nogen subjektivitet, da naturtyperne skal tolkes bredt. Grænsen for naturtypen kan være svær at sætte, hvis området er præget af tilgroning eller påvirkning fra sprøjteskader og eutrofiering. I mange tilfælde er de mest påvirkede områder formentlig ikke taget med i kortlægningen af naturtyperne. Det betyder, at oversigten i tabel 3.1 kommer til at vise en bedre tilstand end den, der observeres i virkeligheden.

3.1.1. Eutrofiering

Terrestriske naturtyper

I forbindelse med kortlægningen af de terrestriske naturtyper er der foretaget en registrering af, hvor stor en andel af de kortlagte arealer, der er tydeligt påvirket af landbrugsdrift. Påvirkningerne omfatter gødningsspredning, atmosfærisk deposition, afdrift med sprøjtemidler eller påvirkning med erosionsmateriale fra dyrkede arealer (Fredshavn 2004). I praksis er det vanskeligt at identificere påvirkninger som atmosfærisk deposition og afdrift af sprøjtemidler, hvorfor registreringerne næsten udelukkende dækker over tegn på direkte gødskning.

300 ha af de registrerede 305 ha habitatnaturtyper på Lønborg Hede er vurderet til at være uden tydelige påvirkninger af landbrugsdriften, mens de resterende 5 ha ikke er vurderede.

Når der ikke er registreret landbrugsmæssig påvirkning af de våde og tørre heder (4010 og 4030) skyldes det formodentlig, at vurderingen udelukkende er baseret på kortlægningsdata fra upåvirkede og/eller isolerede heder langt fra landbrugsarealer. Påvirkning via atmosfæren er som ovenfor nævnt vanskelig at registrere ved den valgte metode.

I forbindelse med kortlægningen af de terrestriske naturtyper er der foretaget en registrering af udbredelsen af positive og negative strukturer, der kan relateres til næringsstofbelastning. Blandt de ændringer, der kan indtræffe som følge af næringsstofbelastning er tilbagegang af laver og mosser, da de er lavtvoksende og derfor særligt udsatte for at blive udkonkurreret af kraftigt voksende vegetation. Det samme gælder lavtvoksende og lyskrævende plantearter, der er karakteristiske for artsrige plantesamfund. Blandt de arter, der regnes som indikatorer for øget næringsstofbelastning er græsarterne Blåtop, Bølget Bunke, Alm. Rajgræs, Alm. Kvik samt arter som Ager-Tidsel, Stor Nælde og Vild Kørvel.

Tabel 3.2 viser en oversigt over forekomsten af negative strukturer, der er relateret til eutrofiering.

Tabel 3.2 Viser forekomsten af negative strukturer der er relateret til eutrofiering i de enkelte kortlagte naturtyper.

Naturtype	Strukturer	Antal forekomster
4030	dominans af Blåtop eller Bølget Bunke	8
7140	Tilgroet med græsser	3
4010	dominans af Blåtop / ingen eller ringe forekomst af Klokkelyng	1

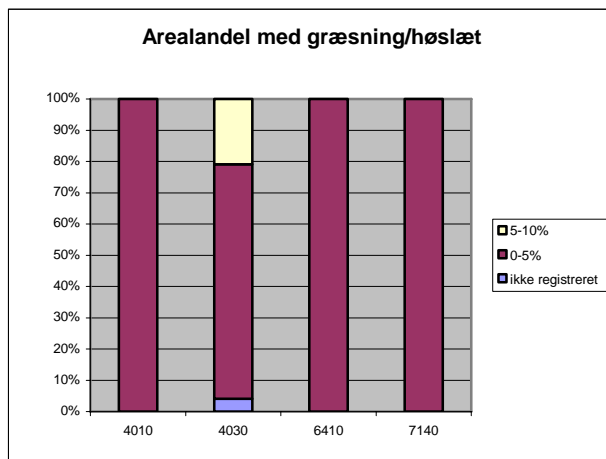
Tabellen indikerer, at eutrofiering i form af atmosfærisk kvælstofdeposition er en trussel for de tørre heder (4030) samt for hængesæk (7140) på Lønborg Hede.

3.1.2. Tilgroning

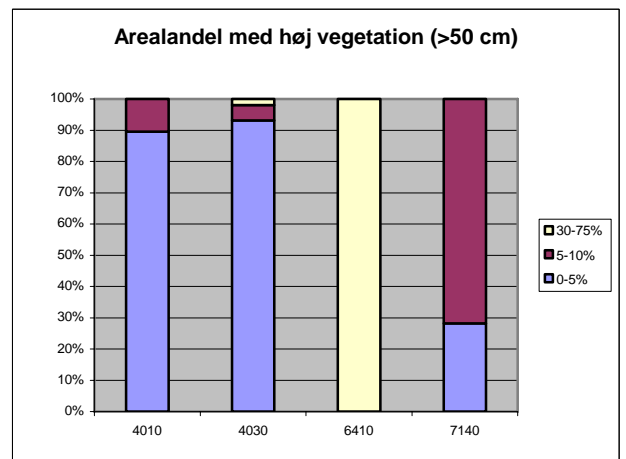
Terrestriske naturtyper

Tilgroning er i dag en alvorlig trussel mod opretholdelsen af de lysåbne naturtyper og deres karakteristiske vegetation. Således er ekstensiv udnyttelse i form af græsning og høslæt centralt for en lang række af de terrestriske naturtyper, der er opført på habitatdirektivets bilag I. Såfremt den traditionelle græsning og høslæt på disse naturtyper ophører, vil de hurtigt vokse til i rørsump, højstauder, åbne krat og endeligt skov. På et tidspunkt i denne successionsrække forsvinder de skyggefølsomme arter, hvorved naturtypen ændrer karakter og udvikler sig til en ny type natur (strandengene dog undtaget). Afvanding og eutrofiering kan medføre en accelereret tilgroning.

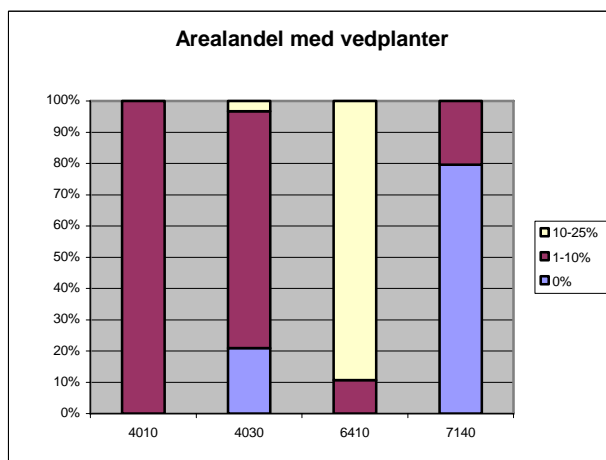
Tilgroningen kan vurderes ud fra områdernes udnyttelse til græsning/høslæt (figur 3.2), arealandelen af områderne med vegetation der er højere end 50 cm (figur 3.3), arealandel af områderne med vedplanter (figur 3.4) og forekomst af negative strukturer, der har relation til tilgroningen (tabel 3.1).

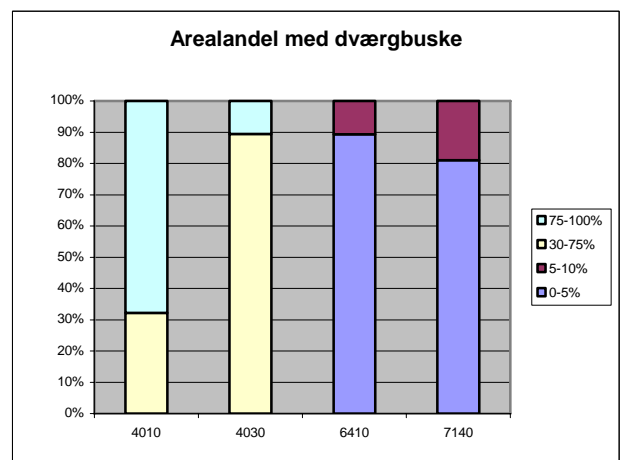
Figur 3.2 Den arealmæssige andel af de kortlagte naturtyper som bliver græsset eller slået. 0 %, 1-10 % og 10-25 % angiver hvor stor en andel af det kortlagte areal som græsses/slås.

Figur 3.3 Den arealmæssige andel af de kortlagte naturtyper hvor vegetationshøjden er over 50 cm. 0 %, 1-10 % og 10-25 % angiver hvor stor en andel af det kortlagte areal der har en vegetationshøjde på over 50 cm.

Figur 3.4 Den arealmæssige andel af de kortlagte naturtyper med vedplanter. 0 %, 1-10 % og 10-25 % angiver hvor stor en andel af det kortlagte areal der vokser vedplanter på.

Figur 3.5 Den arealmæssige andel af de kortlagte naturtyper med dværgbuske. 0-5 %, 5-10 %, 30-75 % og 75-100 % angiver hvor stor en andel af det kortlagte areal der vokser dværgbuske på.

Af figur 3.2, 3.3 og 3.4 kan det ses, at kun en lille del af hederne (4030) bliver græsset, og at især de tidvis fugtige enge (6410) er påvirkede af tilgroning med høj vegetation og vedplanter på op til 25 % af arealerne.

Tabel 3.3 Viser forekomsten af negative strukturer som er relateret til tilgroning i de enkelte kortlagte naturtyper.

Naturtype	Strukturer	Antal forekomster
7140	Tilgroet med dværgbuske	3

Det kan konkluderes, at tilgroning er en trussel på hængesække (7140) i Lønborg Hede.

3.1.3. Hydrologi

Terrestriske naturtyper

En naturlig hydrologi uden afvanding eller vandløbsvedligeholdelse vil som hovedregel fremme den mest naturlige udvikling af de forskellige naturtyper. Afvanding samt nærtliggende vandindvinding sænker det naturlige vandspejl og medfører en gradvis udtørring af arealet.

Tabel 3.4 Viser forekomsten af negative strukturer som er relateret til hydrologi i de enkelte kortlagte naturtyper.

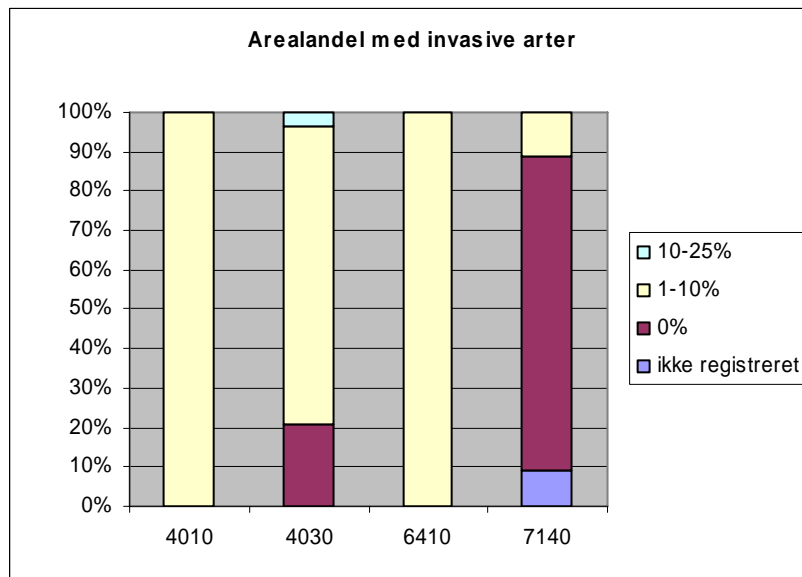
Naturtype	Strukturer	Antal forekomster
7140	udtørret	2
6410	ingen tegn på oversvømmelser	1

De to naturtyper, hængesæk (7140) og tidvis våd eng (6410), er afhængige af en høj grundvandsstand. Det kan konkluderes, at afvanding er et problem på hængesækkene (7140) og på de tidvise våde enge (6410).

3.1.4. Invasive arter

Terrestriske naturtyper

De invasive arter hører ikke naturligt hjemme i den danske natur. De er typisk blevet indført af mennesket og mange af dem er efterhånden blevet et stort problem, fordi spreder sig til naturområderne. Her kan de danne store bestande og derved fortrænge det vilde plante- og dyreliv.

Figur 3.5 Den arealmæssige andel af de kortlagte naturtyper med invasive arter. 0 %, 1-10 % og 10-25 % angiver hvor stor en andel af det kortlagte areal der vokser invasive arter på.

Figur 3.5 viser at der på 3 % og 75 % af de tørre heder (4030) er registreret invasive arter på hhv. 10-25 % og 1-10 % af arealerne. På de våde heder (4010) og de tidvis våde enge (6410) er der registreret invasive arter på 1-10 % af alle arealerne. På 10 % af hængesækken (7140) er der registreret invasive arter på 1-10 % af arealerne.

Invasive arter er dermed en potentiel trussel på de våde heder (4010), tørre heder (4030) og de tidvis våde enge (6410).

3.1.5. Andre trusler

Den våde hede (4010) udgjorde tidligere en noget større andel af Lønborg Hede, end den gør nu. Dræning og vandstandssænkning på de omkring liggende arealer har betydet, at de fugtige områder på Lønborg Hede er blevet minimeret. Endvidere er andelen af områder domineret af blåtop (tidvis våd eng (6410)) blevet større, måske som følge af kvælstofdepositionen.

3.2. Beskrivelse af naturtilstanden i de akvatiske naturtyper

3.2.1. Brunvandede søer og vandhuller (3160)

Bevaringsstatus for naturtype 3160 er på nationalt plan ikke vurderet, men brunvandede søer/vandhuller er relativt almindeligt forekommende i Danmark. Naturtypen er begrænset til områder, hvortil der sker tilførsel af humusstoffer fra det omgivende opland (Søgaard et al. 2003).

Inden for Habitatområde nr. 196 findes en række mindre søer og vandhuller, som potentielt kan udpeges som naturtype 3160. Ringkjøbing Amt har ikke undersøgt disse søer, og kan derfor ikke på dette datagrundlag vurdere udpegningsgrundlaget og truslerne for naturtypen.

4. Modsatrettede interesser

Der er ikke konstateret nogen modsatrettede interesser i Natura 2000-området.

5. Naturforvaltning og pleje

5.1. Tidligere plejeindgreb

Oxbøl Statsskovdistrikt har foretaget pleje af Lønborg Hede ved nedskæring af Bjerg-Fyr og afbrænding af kvas, høst af lynghø til stråtagmønning og ved afbrænding af lyngen. Et speciale projekt udført ved Oxbøl Statsskovdistrikt har haft til formål, at komme med oplæg til fremtidig pleje (Hansen, 2005).

5.2. Nuværende plejeindgreb

Der er ikke tegnet MVJ-aftaler for arealer i Natura 2000-området.

6. Nykonstaterede eller nyindvandrede arter og naturtyper

6.1. Terrestriske naturtyper

Ud over de naturtyper der er på udpegningsgrundlaget, er der ved Amtets kortlægning i 2005 fundet en række habitatnaturtyper, som kan ses i tabel 6.1.

Tabel 6.1. Naturtyper som er kortlagt i habitatområdet nr. 196, men som ikke på nuværende tidspunkt er på udpegningsgrundlaget. *Prioriteret naturtype. 1) Data fra Ringkjøbing Amts regionale overvågning 1996-2005 (Ringkjøbing Amt 2006). 2) Data stammer fra NOVANA kortlægning (2004-05). Naturtyperne kan ses i kortmaterialet.

Nr.	Naturtype	Forekomster	Areal (ha)	Data stammer fra
3260	Vandløb med vandplanter	-	20	1)
6410	Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop	2	95,3	2)
7140	Hængesæk og andre kærsumfund dannet flydende i vand	5	8	2)

7. Manglende viden og yderligere vidensbehov

7.1.1. Brunvandede søer og vandhuller (3160)

Inden for Habitatområde nr. 196 findes en række mindre søer og vandhuller, som potentielt kan udpeges som naturtype 3160. Ringkjøbing Amt har ikke undersøgt disse søer, og kan derfor ikke på dette datagrundlag vurdere udpegningsgrundlaget og truslerne for naturtypen.

8. Bilag

Kort over naturtyper og arters levesteder kan ses i kortmaterialet.

9. Kildehenvisning

Fredning af et areal af Lønborg Hede og Tamkær, Lønborg Sogn. Kendelse af 2. nov., 1970. Overfredningsnævnet, sag 2016/69.

Fredshavn (2004). Teknisk anvisning til kortlægning af terrestriske naturtyper.

Hansen, J. H. (2005): *Lønborg Hede. Bevaringsstatus 2005 og oplæg til fremtidig pleje*. Skov- og Naturstyrelsen, Oxbøl Statsskovdistrikt. Specialeprojekt på Skov- og Landskabsingeniøruddannelsen.

Hansen, J. H. (2005): *Lønborg Hede. Bevaringsstatus 2005 og oplæg til fremtidig pleje*. Skov- og Naturstyrelsen, Oxbøl Statsskovdistrikt. Specialeprojekt på Skov- og Landskabsingeniør-uddannelsen.

Ringkjøbing Amt (2006): Upublicerede botaniske data fra den regionale overvågning.

Skov og Naturstyrelsen (2006): <http://www2.skovognatur.dk/natura2000/database/>.

Søgaard, B., Skov, F., Ejrnæs, R., Nielsen, K.E., Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Bregnballe, T., Madsen, J., Baatrup-Pedersen, A., Søndergaard, M., Lauridsen, T.L., Møller, P.F., Riis-Nielsen, T., Buttenschøn, R.M., Fredshavn, J., Aude, E. & Nygaard, B. 2003: Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet & fugle omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. 2. udgave. Danmarks Miljøundersøgelser. 462 s. – Faglig rapport fra DMU, nr. 457. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. N73 Lønborg Hede

Den enkelte naturplan skal ifølge lov nr. 1398 af 22. oktober 2007 om miljøvurderinger af planer og programmer have sin egen miljørapport. Rapporten skal indeholde oplysninger, der følger af bilag 1 i loven.

a) Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer

Indhold

Natura 2000-planen består af 1) en basisanalyse, 2) en målsætning af det enkelte område, 3) et indsatsprogram, der angiver retningslinjer for planens gennemførelse. Der er udarbejdet en overordnet målsætning for hele Natura 2000-området samt konkrete målsætninger og afvejning af modstridende naturinteresser. Indsatsprogrammet angiver både generelle og konkrete retningslinjer for den forvaltning, der skal implementeres i 1. planperiode (6 år og 12 år for fredskovspligtige arealer) startende fra 2010. Endelig er der en kort beskrivelse af sammenhæng til vandplanen og et oversigtsskema, der opsummerer Natura 2000-planen jf. naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag.

Formål

Planens mål på sigt er skitseret nedenfor. Indsatsen i 1. planperiode skal sikre eksisterende naturværdier på udpegningsgrundlaget og starte en proces, der genopretter akut truet natur under hensyntagen til eventuelle modstridende naturinteresser. For området gælder følgende overordnede målsætning:

Det overordnede mål for Lønborg Hede er, at området domineres af store, lysåbne hedeblader med våd og tør hede med indslag af hedekær. Specielt skal de lavere liggende områder på Lønborg Hede domineres af store, sammenhængende arealer af våd hede med udbredte forekomster af klokkeling.

Naturtyperne våd hede og hængesæk prioriteres højt og sikres en god-høj naturtilstand. Arealet med våd hede i god-høj naturtilstand øges.

Styg Bæk sikres gode fysiske forhold, og en god vandkvalitet med et varieret dyre- og planteliv.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder.

Baggrund for den overordnede målsætning

I dette Natura 2000 område er der specielt fokus på naturtypen våd hede som er en truet naturtype og som arealmæssigt er gået meget tilbage i nyere tid. Arealet af våd hede udgør 23 % af naturtypens areal på biogeografisk niveau, og det er derfor særligt vigtigt, at sikre denne naturtype gode forhold. Andelen af områder domineret af blåtop er dog blevet større i de seneste årtier, sandsynligvis som følge af for stort kvælstofnedfald. Området indeholder et stort potentiale for at udvide arealet af våd hede i god naturtilstand og hermed at forbedre muligheden for at bevare en oceanisk hedetype med udbredte forekomster af klokkeling. Oceaniske klokkelingheder er en speciel hedeform som i Danmark kun findes veludviklet i Sydvestjylland og som har været og fortsat skal være særligt veludviklet på Lønborg Hede.

Relevante planer

Skov- og Naturstyrelsens lokalenhed Blåvandshuk har foretaget omfattende hedepleje i en længere årrække på Lønborg Hede, herunder rydning af vedplanter samt afhøstning eller afbrænding af lyngarealer.

Natura 2000-områderne vil fremgå af landsplandirektivet (de tidligere regionplaner). Disse skal indeholde retningslinjer i overensstemmelse med bekendtgørelsen om udpegning og administration af internationale beskyttelsesområder nr. 408 af 1. maj 2007. Det betyder, at landsplandirektivet skal indeholde retningslinjer, der i overensstemmelse med direktivforpligtelserne kan understøtte områdernes bevaringsmålsætninger.

Landsplandirektivet indeholder derfor ikke udlæg af nye arealer til byzone, sommerhusområde, nye større vejanlæg, øvrige trafik og tekniske anlæg eller væsentlige udvidelser eller nye områder til råstofindvinding på land mv., mens der kan være retningslinjer, der bidrager til at sikre naturforholdene, jf. bestemmelser i bekendtgørelsens § 5.

Der vil derfor ikke med Natura 2000-planens bevaringsmålsætninger og retningslinjer for den efterfølgende kommunale planlægning være modstrid mellem den og landsplandirektivet.

b) Nul - alternativ

En række naturtyper og levesteder for arter kræver vedvarende drift for at sikre og opretholde gunstig bevaringsstatus det gælder fx en række lysåbne naturtyper. Samtidig kræver andre i ugunstig tilstand tiltag, der kan imødegå forringelse.

Hvis ikke planen for 1. planperiode iværksættes, vil den våde hede på Lønborg Hede fortsat fremstå i forringet tilstand pga. tilgroning med græsser og vedplanter. Problemerne skyldes formentligt overvejende næringsberigelse via atmosfærisk deposition og kan ikke forventes løst inden for 1. planperiode.

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Bæklampret, dette sker dels på baggrund af en faglig vurdering af vandløbskvaliteten i de pågældende vandløb dels på baggrund af viden om artens forekomst i vandløbet.
- Vandløb med vandplanter da tilstanden er god i stort set hele vandløbet.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Våd hede pga. stor belastning med luftbåret kvælstof, som overskrider laveste tålegrænse for naturtypen samt deraf følgende tilgroningsproblemer i form af pilekrat samt stedvis dominans af blåtop.
- Tør hede pga. stor belastning med luftbåret kvælstof som overskrider laveste tålegrænse for naturtypen.
- Hængesæk pga. stor belastning med luftbåret kvælstof som overskrider højeste tålegrænse for naturtypen.

Prognosen er ukendt for:

- Indlandsklit med lyng og revling og tidvis våd eng pga. manglende viden.
- Søbred med småurter, kransnålalge-sø og brunvandet sø pga. manglende viden.

c) Miljøforhold i områder der kan blive berørt

Ingen kendte.

d) Eksisterende miljøproblemer

Truslerne mod naturværdierne og områdets udpegningsgrundlag er systematisk beskrevet i planen. Planens mål er, at sikre udpegningsgrundlaget mod disse trusler herunder prioritering i tilfælde af modstridende naturinteresser. Derudover skal følgende fremhæves:

Intet yderligere fremhæves.

e) Internationale miljøbeskyttelsesmål

Planen er en udmøntning af EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv implementeret i dansk lov via Miljømålsloven. Planen vil sikre, at areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter, hvilket er afspejlet i statens retningslinjer for 1. planperiode. For Lønborg Hede gælder:

- 1.1 *Reduktion af kvælstofdeposition på områdets habitatnaturtyper forventes at ske gennem en kommende ændring af husdyrgodkendelsesloven jf. regeringsudspillet Grøn Vækst, april 2009. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til typerne reduceres, herunder fra dræntilløb, dyrkede marker, overfladevand, spildevand og fodring. For marine naturtyper, større søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med våd hede og hængesæk.*
- 1.3 *De terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv pleje.*
- 1.4 *På våd hede forbedres betingelserne for klokkelyngs udbredelse. Udbredelsen af høje græsser som blåtop reduceres og pilekrat reduceres. Det kan dog være hensigtsmæssigt i begrænset omfang, og efter en konkret vurdering, at lade enkelte pilekrat stå tilbage til glæde for dyr i Natura 2000 området.*
- 1.5 *Invasive nåletræer ryddes fortsat på hedearealerne.*
- 1.6 *Vandløb sikres gode fysiske og kemiske forhold. Dette vil samtidig sikre velegnede levesteder for bæklampret.*

I henhold til vandplanen vil en gennemførsel af planen for hovedvandopland Nissum Fjord under vandrammedirektivet vurderes at indebære, at følgende del af Natura 2000-planens indsatsprogram bliver udført:

Vandplanens indsatsprogram for hovedvandopland Limfjorden vurderes at ikke at understøtte Natura 2000-planen.

f) Planens indvirkning på miljøet

I tabel 1 herunder er gennemgået planens sandsynlige indvirkning på en række faktorer ifølge lovens bilag 1f, i de tilfælde hvor de vurderes at være af væsentlig betydning.

<i>Planens indvirkning på</i>	<i>Påvirkes</i>	<i>Ingen påvirkning</i>	<i>Redegør for indvirkning</i>
Biologisk mangfoldighed		x	Nogle arter vil få forbedrede leveforhold mens andres forringes. Overordnet vurderes det, at planen forbedrer muligheden for at bevare den biologiske mangfoldighed.
Befolkningen	x		De rekreative oplevelser i tilknytning til området sikres eller forbedres via et forbedret naturgrundlag.
Menneskers sundhed		x	
Fauna og flora	x		Se under biologisk mangfoldighed.
Jordbund		x	
Vand		x	
Luft		x	
Klimatiske faktorer		x	
Materielle goder		x	
Landskab	x		Et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper fastholdes.
Kulturarv, herunder kirker		x	
Arkitektonisk arv		x	
Arkæologisk arv		x	

Tabel 1. Gennemgang af planens indvirkning på en række miljøforhold.

g) Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Planen har indvirkning på de faktorer, der er listet i tabel 1. Vedrørende modstridende naturinteresser følger prioriteringen statens retningslinjer.

Våd hede er på nationalt og regionalt niveau i tilbagegang. I Natura 2000 området Lønborg Hede vil genskabelse af tidligere forekomster af våd hede kunne føre til reduktion af tør hede. Da våd hede er en truet naturtype prioriteres den i forhold til tør hede.

Følgende konkrete tiltag er planlagt.

Sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter

Anvendes ikke.

Sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen

3.1 Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.

Sigtelinje 4. Særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare

- 4.1 Arealet med våd hede øges med ca. 50 ha såfremt de naturgivne forhold muliggør dette.

Der udarbejdes handleplaner og vælges virkemidler af kommunerne og Skov- og Naturstyrelsen m.fl. indenfor rammerne af indsatsprogrammet.

h) Grundlag for prioriteringer og valg

Planen har til hensigt at sikre udpegningsgrundlaget og fremme den biologiske mangfoldighed generelt. En målsætning for en bestemt naturtype eller art vil dog kunne indebære en nedprioritering af andre naturtyper/arter. For området er der foretaget følgende valg:

Våd hede er på nationalt og regionalt niveau i tilbagegang. I Natura 2000 området Lønborg Hede vil genskabelse af tidligere forekomster af våd hede kunne føre til reduktion af tør hede. Da våd hede er en truet naturtype prioriteres den i forhold til tør hede.

i) Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA og DEVANO overvågningsprogrammer. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedr. habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet til EU-kommissionen hvert 6 år.

Basisanalysen – udarbejdet i forbindelse med naturplanen - udgør det nuværende videns grundlag for områdets udpegningsgrundlag i forbindelse med naturplanlægningen. Analysen gennemgår systematisk udpegningsgrundlaget med en beskrivelse af status for hver enkelt art og naturtype. Det er hensigten, at denne analyse opdateres i forbindelse med fremtidige planperioder.

j) Ikke teknisk resume

I medfør af lov nr. 1398 af 22. oktober 2007 er der foretaget en miljøvurdering. Planen vil sikre eller forbedre tilstand og bevaringsprognose for områdets udpegningsgrundlag og den biologiske mangfoldighed generelt samt et sammenhængende og varieret landskab.

Det overordnede mål for Lønborg Hede er, at området domineres af store, lysåbne hedeflader med våd og tør hede med indslag af hedekær. Specielt skal de lavere liggende områder på Lønborg Hede domineres af store, sammenhængende arealer af våd hede med udbredte forekomster af klokkelyng.

Naturtyperne våd hede og hængesæk prioriteres højt og sikres en god-høj naturtilstand. Arealet med våd hede i god-høj naturtilstand øges.

Styg Bæk sikres gode fysiske forhold, og en god vandkvalitet med et varieret dyre- og planteliv.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder.

Hvis ikke planen for 1. planperiode iværksættes, vil den våde hede på Lønborg Hede fortsat fremstå i forringet tilstand pga. tilgroning med græsser og vedplanter. Problemerne skyldes formentligt overvejende næringsberigelse via atmosfærisk deposition og kan ikke forventes løst inden for 1. planperiode.

Planen medfører, at de rekreative oplevelser i tilknytning til området sikres eller forbedres via et forbedret naturgrundlag.

Tillæg om ny viden til Natura 2000-basisanalyse for Lønborg Hede (Natura 2000-område nr. 73).

Tillægget gælder både for basisanalyser for lysåbne naturtyper og arter samt for skovbasisanalyser.

Natura 2000-planerne bygger på den eksisterende viden om naturforholdene. Denne viden er områdevis blevet opgjort i basisanalyserne for hhv. Natura 2000-skovplanlægning, Natura 2000-havplanlægning samt Natura 2000-planlægning for øvrige arealer. Basisanalyserne, der udgør en del af den færdige plan for Natura 2000-området, blev offentliggjort i 2007 og kan ses på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside ([www.blst.dk/Natura 2000plan](http://www.blst.dk/Natura%2000plan)).

Dette tillæg opsummerer den viden, der – ud over basisanalysens – supplerende indgår som grundlag for Natura 2000-planen. Tillægget er opbygget med et indhold og en struktur, der svarer til basisanalysens opbygning.

For nogle områder er der på baggrund af basisanalysen eller overvågningsdata mv. foretaget ændringer i udpegningsgrundlaget. Det gældende udpegningsgrundlag kan ses i figur 2 i naturplanen. I det tilfælde at nye arter er tilføjet udpegningsgrundlaget er vurderinger af deres levestedsareal opgjort i dette bilag.

Siden færdiggørelsen af basisanalyserne er der i nogle områder foretaget kortlægning af yderligere naturtyper, skovnaturtyper på ikke-fredskovspligtige arealer og/eller en genkortlægning af i første omgang oversigtligt kortlagte arealer. De ny- eller genkortlagte arealer har bidraget med ny viden af betydning for Natura 2000-planerne.

Der er foretaget nye overslagsberegninger af den luftbårne kvælstofdeposition til de kortlagte naturtyper. Beregningerne omfatter nu alle kortlagte arealer af både lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.

I nogle områder er der endvidere sket væsentlige ændringer i driften, igangsat naturgenopretningsprojekter el.lign. siden færdiggørelsen af basisanalyserne.

1. BESKRIVELSE AF OMRÅDET

Områdets afgrænsning er uændret, og områdets overordnede naturindhold er uændret.

2. TILFØJELSER TIL UDPEGNINGSGRUNDLAGET

I basisanalysens afsnit 6 er omtalt væsentlige nyopdagede eller nyindvandrede forekomster af arter eller naturtyper, der ikke var en del af området oprindelige udpegningsgrundlag. Der er desuden fremkommet yderligere oplysninger om naturtyper og arter i forbindelse med overvågning og kortlægning udført 2006-2008. Disse arter og naturtyper er vurderet i forbindelse med en revision af udpegningsgrundlaget. Det aktuelle udpegningsgrundlag fremgår af figur 2 i naturplanen – og af By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside.

Følgende naturtyper: søbred med småarter (3130), kransnålalge-sø (3140), vandløb (3260), tidvis våd eng (6410) og hængesæk (7140) samt arten: bæklampret (1096) er tilføjet det oprindelige udpegningsgrundlag.

3. NYE DATA OM NATURTYPER OG ARTER

Første runde af kortlægningen af EF-habitatområdernes naturtyper blev foretaget i perioden 2004-2005. I første omgang blev kun 18 lysåbne naturtyper samt skovnaturtyper på fredskovspligtige arealer kortlagt. I løbet af 2007 og 2008 er der foretaget kortlægning af flere lysåbne naturtyper, og der er kortlagt skovnaturtyper på mange ikke-fredskovspligtige arealer. Endelig er der foretaget genkortlægning eller nykortlægning af en række af de områder, som kun blev kortlagt oversigtligt/stikprøvevist i første runde.

Nye data om areal og antal forekomster af naturtyper og arter i dette Natura 2000-område fremgår af nedenstående tabel 1 og 2. Ud over de nævnte naturtyper er der i habitatområdet kortlagt et mindre udvalg af områdets vandhuller.

Data om ny-/genkortlagte naturtyper er medtaget såfremt der er tale om nykonstaterede naturtyper på udpegningsgrundlaget eller såfremt der er væsentlige ændringer i forhold til oplysningerne i basisanalysens afsnit 2 eller 6. Data om nykonstaterede arter er medtaget såfremt de indgår i udpegningsgrundlaget og såfremt at der er tale om nye oplysninger i forhold til basisanalysens afsnit 6. De terrestriske naturtyper er ikke genkortlagt, men der er rettet fejl i de areal- og forekomstdata som er angivet i basisanalysens tabel 2.1. Herudover er arealer tidligere kortlagt som tidvis våd eng genfortolket som våd hede tilgroet med blåtop. Denne genfortolkning er baseret på historiske data som viser stor tilbagegang i klokkel yngshede på bekostning af arealer nu domineret af blåtop og pilekrat (Hans Jørgen Degn, upubliceret).

Nr.	Naturtype	Regi- streret areal (ha/km)	Antal fore- komster	Kilde
Terrestriske naturtyper				
3130	Søbred med småurter	0,02	1	3)
3140	Kransnålalge-sø	0,1	2	3)
3160	Brunvandet sø	2,0	5	3)
4010	Våd hede	181	12	2)
4030	Tør hede	140	15	2)
6410	Tidvis våd eng	0	0	2)
7140	Hængesæk	8,8	12	2)

Tabel 1. Opdaterede data om naturtyper i habitatområde nr. 196. Data stammer fra 1) NOVANA-overvågningsprogrammet (2004-2008) samt Ringkjøbing Amts overvågning i perioden 1988-2006. 2) Naturtypekortlægning 2004-05 (NOVANA/DEVANO). 3) Genkortlægning, supplerende kortlægning 2007-08 (DEVANO). Kortlægningsdata for naturtyperne (ekskl. vandnaturtyper) kan ses på www.vandognatur.dk. *Prioriteret naturtype.

Nr.	Art	Antal forekom- ster	Areal (ha)/ vandløb (km)	Kilde
1096	Bæklampret	1	3	1)

Tabel 2. Opdaterede data om nye arter på udpegningsgrundlaget for habitatområde nr. 196. 1) Data stammer fra national overvågning 2004-2008 (NOVANA m.v.) samt Ringkjøbing Amts overvågning i perioden 1988-2006.

4. SUPPLERENDE TRUSSELSVURDERING

I basisanalysen blev der præsenteret en trusselvurdering og tilstandsdata for de forskellige naturtyper og arter. Hvad angår de fejlrettede naturtyper vurderes disse forhold at være afspejlet i henholdsvis struktur- og artstilstand, som kan ses på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside. Struktur- og artstilstand udgør tilsammen naturtilstanden, som fremgår af figur 4 i naturplanen. De registrerede data (strukturparametre og artslistes) for de enkelte forekomster kan endvidere ses i den fællesoffentlige naturdatabase på www.naturdata.dk.

Ud over basisanalysens opgørelse af trusler mod områdets naturindhold er der nedenstående tilføjelser og ændringer.

4.1 Belastning af naturområder med luftbåret kvælstof

Kvælstof og fosfor er fra naturens hånd begrænsende næringsstoffer for mange økosystemer. Når et naturområde belastes med ekstra næringsstoffer (eutrofieres), fører det til ændret artsammensætning, fordi konkurrencestærke og kraftigt voksende plantearter (som f.eks. *stor nælde*, *blåtop* og *vild kørvel*) bliver begunstiget på bekostning af lavtvoksende og konkurrencevage plantearter (såkaldte nøjsomhedsarter).

Eutrofieringen kan blive så kraftig, at naturtypernes tålegrænse bliver overskredet. Resultatet bliver, at flere af de karakteristiske nøjsomhedsarter forsvinder, og naturtypernes tilstand ændres. Selv små ekstra tilførsler af næringsstoffer kan på sigt føre til ændret artssammensætning. Eutrofiering af naturområder kan ske i form af direkte tilførsel af gødning eller indirekte i form af f.eks. kvælstofdeposition fra luften eller jordfygning fra marker.

Eutrofiering af terrestriske naturarealer kan påvises på flere måder, f.eks. ved forekomst af negative strukturer (f.eks. dominans af *blåtop* på tørre heder), mange plantearter med tilpasning til at vokse på næringsrig jordbund eller ved at måle eller modelberegne nedfald af kvælstof fra luften.

Eutrofiering som trussel kan være meget vanskelig at observere ved tilsyn eller registrering.

Tålegrænser

For de naturtyper, der danner udpegningsgrundlag for Natura 2000-området, er der fastsat tålegrænseintervaller, som fremgår af tabel 3.

Tålegrænse: Følsomheden af et naturområde over for en (forøget) tilførsel af forsurende eller eutrofierende stoffer kan beskrives i form af tålegrænser, der angiver "*den belastning, hvorunder væsentlige skadelige effekter på økosystemet ikke vil forventes, vurderet ud fra den bedste tilgængelige viden*". Empirisk baserede tålegrænser for en række forskellige naturtyper er blevet fastsat af UN/ECE (Skov- og Naturstyrelsen 2003).

1) UN/ECE er FN's Økonomiske Komité for Europa. Tålegrænserne (critical loads) fastsættes i Arbejdsgruppen vedr. effekter af konventionen om langttransporterede luftforurening (www.unece.org/env/wge) i forbindelse med det internationale samarbejdsprogram vedr. modellering og kortlægning af tålegrænser, baggrundsbelastning, effekter, risici og udviklingstendenser for luftforurening.

Naturtype	Tålegrænse Kg N/ha
1110 Sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand	- 1
1130 Flodmundinger	30-40
1140 Mudder- og sandflader blottet ved ebbe	- 1
1150 Kystlaguner og strandsøer	30-40

1160 Større lavvandede bugter og vige,	30-40
1170 Rev	- 1
1180 Boblerev	- 1
1330 Strandenge	30-40
1210 Strandvold med enårige planter	- 1
1220 Strandvold med flerårige planter	- 1
1230 Kystklint/klippe	15-25
1310 Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter på mudder og sand	30-40
1320 Vadegræssamfund	30-40
1330 Strandenge	30-40
1340 Indlandssaltenge	30-40
2110 Forstrand og begyndende klitdannelser	10-20 ₂
2120 Hvide klitter og vandremiler	10-20 ₂
2130 Stabile kystklitter med urteagtig vegetation (grå klit og grønsværklit)	10-20 ₂
2140 Kystklitter med dværgbuskvegetation (klithede)	10-20 ₂
2160 Kystklitter med havtorn	10-20 ₂
2170 Kystklitter med gråris	10-20 ₂
2180 Kystklitter med selvsåede bestande af hjemmehørende træarter	10-20 ₂
2190 Fugtige klitlavninger	10-25 ₄
2250 Kystklitter med enebær	10-20 ₂
2310 Indlandsklitter med lyng og visse	10-20 ₂
2320 Indlandsklitter med lyng og revling	10-20 ₂
2330 Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene	10-20 ₂
3110 Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller (lobeliesøer)	5-10
3130 Ret næringsfattige søer og vandhuller med små amfibiske planter ved bredden	5-10
3140 Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger	5-10
3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	- 11
3160 Brunvandede søer og vandhuller	5-10
3260 Vandløb med vandplanter	- 1
3270 Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter	- 1
4010 Våde dværgbusksamfund med klokkelyng	10-25
4030 Tørre dværgbusksamfund (heder)	10-20
5130 Enekrat på heder, overdrev eller skrænter	15-25 ₅
6120 Meget tør overdrevs- eller skræntvegetation på kalkholdigt sand	15-25
6210 Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (vigtige orkidélocaliteter)	15-25
6230 Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund	10-20
6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop	15-25 ₆
7110 Aktive højmoser	5-10
7120 Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse	5-10
7140 Hængesæk og andre kærsamfund dannet flydende i vand	10-15 _{3,7}
7150 Plantesamfund med næbfrø, soldug eller ulvefod på vådt sand eller blottet tørv	10-15 _{3,7}
7210 Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe	15-25
7220 Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand	15-25 ₈
7230 Rigkær	15-25 ₃
9110 Bøgeskove på morbund uden kristtorn	10-20 _{2,10}
9120 Bøgeskove på morbund med kristtorn	10-20 _{2,10}
9130 Bøgeskove på muldbund	10-20 _{2,10}
9150 Bøgeskove på kalkbund	10-20 _{2,10}
9160 Egeskove og blandeskove på mere eller mindre rig jordbund	10-20 _{2,10}
9170 Vinteregeskove i østlige (subkontinentale) egne	10-20 _{2,10}
9190 Stilkegeskove og -krat på mager sur bund	10-20 _{2,10}

91D0 Skovbevoksede tørvemoser	10-20 ^{2,10}
91E0 Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld	10-20 ^{2,10}

¹ Tålegrænsen for atmosfærisk belastning er ikke relevant, idet naturtyperne er naturligt kvælstofrige, ufølsomme for atmosfærisk tilførsel, eller forventes at modtage det største bidrag fra andre kilder, fx grundvand eller overfladenær afstrømning.

² Tålegrænsen for beskyttelse af laver (10 – 15 kg N ha⁻¹år⁻¹) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme laver på lokaliteten ønskes beskyttet.

³ Tålegrænsen for højmoser (5 – 10 kg N ha⁻¹år⁻¹) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme højmosearter på lokaliteten ønskes beskyttet.

⁴ Tålegrænsen for oligotrofe søer (5 – 10 kg N ha⁻¹år⁻¹) benyttes for småsøer i klitlavninger.

⁵ Tålegrænsen for heder (10 – 20 kg N ha⁻¹år⁻¹) anvendes, hvis dværgbuske (lyng mv.) er hyppige.

⁶ Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype fersk natureng, der kan være mere kvælstoffølsom.

⁷ Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype fattigkær, der har tålegrænse i intervallet 10 – 20 kg N ha⁻¹år⁻¹

⁸ Naturtypen omfatter også Palludellavæld, der forventes at have tålegrænser i den lave ende af intervallet.

⁹ Baseret på tålegrænsen for laver.

¹⁰ Tålegrænsen bør modelberegnes. En modelberegning kan give lavere tålegrænser, ned til 7 kg N ha⁻¹år⁻¹

¹¹ Mange søer og vandhuller er eutrofieret som følge af næringstilførsel fra andre kilder. For de rene, ikke eutrofierede søer af type 3150 kan tålegrænsen for de øvrige søtyper på 5-10 kg N ha⁻¹år⁻¹ bruges, hvis søen er kvælstofbegrænset.

Tabel 3. Tålegrænser for terrestriske naturtyper i habitatområdet (Skov- og Naturstyrelsen 2005)

Som det fremgår af tabel 3, er det særligt hængesæk, tørvelavning og rigkær med en væsentlig forekomst af følsomme højmosearter (7140, 7150 og 7230), højmose (7110) samt tre søtyper (3110, 3140 og 3160), der hører til de særligt kvælstoffølsomme naturtyper med tålegrænser på 5-10 kg N/ha/år. Øvrige hængesække og tørvelavninger, heder (4010 og 4030) samt sure overdrev (6230), er ligeledes følsomme overfor kvælstofbelastning og har tålegrænser mellem 10-20(-25) kg N/ha/år. Blandt kilderne (7220) ligger tålegrænsen for Paludella-væld i den lave ende af intervallet, dvs. 15 kg N/ha/år.

Øvrige rigkær og kildevæld samt tidvis våd eng og enekrat (7230, 7220, 6410 og 5130) er moderat kvælstoffølsomme med tålegrænser mellem 15-25 kg N/ha/år. For artsrige forekomster ligger tålegrænsen i den nedre ende af disse intervaller.

For alle skovtyper på udpegningsgrundlaget er tålegrænsen fastsat til 10-20 kg N/ha/år, dog 10-15 kg N/ha/år for lichenrige skove.

N-deposition og overskridelse af tålegrænser

Kvælstofdepositionen til danske land- og vandområder kommer fra en lang række danske og udenlandske kilder, primært husdyrproduktion (ammoniak) og forbrændingsprocesser (kvælstofoxider). I Jylland og på Fyn stammer ca. 60 % af kvælstofdepositionen fra husdyrproduktion, mens det på Sjælland og Bornholm drejer sig om ca. halvdelen eller under halvdelen (Danmarks Miljøundersøgelser 2005). De gennemsnitlige tal dækker dog over store lokale variationer afhængig af den lokale husdyrtæthed og ruheden af naturområderne. I forhold til husdyrproduktionen er staldanlæg uden ammoniakbegrænsende teknik typisk den største kilde til landbrugets ammoniakfordampning.

I tabel 4 er den gennemsnitlige afsætning af kvælstof opgivet som kommunevise gennemsnit af NH_y og NO_x for 2006 (DMU).

Kommune	NH_y (kg N/ha)	NO_x (kg N/ha)	Total N (kg N/ha)	Heraf stammende fra danske kilder (%)
Ringkøbing-Skjern	9	8	17	34 %
Lands gennemsnit	8	9	17	33 %

Tabel 4. Baggrundsbelastningen (i kg N/ha/år) i de kommuner, som Natura 2000-området ligger inden for. Kvælstofdepositionen er angivet som kommunevise gennemsnit af hhv. NH_y (ammoniak og ammonium, primært fra husdyrproduktion), NO_x (kvælstofoxider, salpetersyre og nitrat (fra transport, energiproduktion og industri) og total N (samlet tør- og våddeposition). DMU, 2006.

Det gennemsnitlige kvælstofnedfald i de kommuner, hvori Natura 2000-området ligger, er 17 kg N/ha/år, hvilket er det samme som landsgennemsnittet. Belastningen med ammoniak og ammonium (NH_y) er ca. 10 % højere end landsgennemsnittet, hvilket tyder på, at det lokale og regionale husdyrhold har en relativt stor indflydelse på kvælstofnedfaldets størrelse. Nedfaldet af NO_x 'er – der overvejende stammer fra transport, energiproduktion og industri er modsat 10 % mindre end landsgennemsnittet.

Overslagsberegning af den lokale kvælstofbelastning

Da husdyrbrug ikke ligger jævnt fordelt i landskabet, vil kvælstofbelastningen af et naturområde variere alt efter om der ligger husdyrbrug tæt på naturområdet, eller der slet ikke er husdyrbrug i nærområdet. Hertil kommer, at afsætningen af kvælstof på forskellige overfladetyper varierer i forhold til ruheden. Der er f.eks. stor forskel på, hvor meget der afsættes på en skov (med stor ruhed og dermed med stor afsætnings-overflade) og på en lysåben eng (med lavere ruhed og mindre afsætnings-overflade). Der er derfor foretaget en korrektion af de kommunevise gennemsnitstal i forhold til lokal husdyrtæthed og til forskellige naturtypers ruhed inden for Natura 2000-området. Ruheden af naturarealerne er vurderet på baggrund af den vedplantedækning, som er registreret ved kortlægningen.

Korrektionen er foretaget ved hjælp af en metode beskrevet i Ammoniakmanualen (Skov- og Naturstyrelsen, 2003) opdateret som beskrevet i boksen nedenfor. Der er ikke tale om en eksakt beregning, men om en forholdsvis grov overslagsberegning, der dog giver en indikation af

om, og i givet fald hvor meget tålegrænserne er overskredet for de forskellige naturtyper. Derfor kan overslagsberegningerne ikke direkte indgå i myndighedsbehandling af N-belastning fra konkrete husdyrbrug/virksomheder.

Overslagsberegningerne viser, at kvælstofnedfaldet på størsteparten af naturområderne i Natura 2000-område nr. 73 ligger mellem 15 og 20 kg N/ha/år alt afhængig af den lokale husdyrtæthed og naturområdernes overfladeruhed.

Naturtype	Tålegrænse-interval kg N/ha/år	Kvælstofafsætning overslag (kg N/ha/år)		
		10-15	15-20	20-25
Våd hede (4010)	10-25	2 %	98 %	
Tør hede (4030)	10-20	2 %	98 %	
Hængesæk (7140)	10-15 (c,g)	11 %	89 %	
Total		3 %	97 %	

Tabel 5. Overslag over tålegrænseoverskridelser i Natura 2000-området. For hver naturtype er angivet naturtypens tålegrænseinterval og andelen af det samlede areal i forskellige intervaller af belastninger. Tålegrænsen for et konkret naturområde vil typisk ligge indenfor tålegrænseintervallet.

Belastninger, hvor den lokale N-belastning ligger under den nedre grænse i tålegrænseintervallet (tålegrænsen ikke overskredet), er markeret med grønt, N-belastninger, der ligger indenfor tålegrænseintervallet (overstiger den lave ende af tålegrænseintervallet), er vist med gult, og N-belastninger, der ligger over tålegrænseintervallet (overstiger den høje ende af tålegrænseintervallet), er markeret med rødt.

- (a) Tålegrænsen for atmosfærisk belastning er ikke relevant, idet naturtyperne er naturligt kvælstofrige, ufølsomme for atmosfærisk tilførsel, eller forventes at modtage det største bidrag fra andre kilder, fx grundvand eller overfladenær afstrømning.
- (b) Tålegrænsen for beskyttelse af laver ($10 - 15 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme laver på lokaliteten ønskes beskyttet.
- (c) Tålegrænsen for højmoser ($5 - 10 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme højmosearter på lokaliteten ønskes beskyttet.
- (d) Tålegrænsen for Oligotrofe søer ($5 - 10 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$) benyttes for småsøer i klitlavninger.
- (e) Tålegrænsen for heder ($10 - 20 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$) anvendes, hvis dværgbuske (lyng mv.) er hyppige.
- (f) Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype fersk natureng, der kan være mere kvælstoffølsom.
- (g) Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype fattigkær, der har tålegrænse i intervallet $10 - 20 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$.
- (h) Naturtypen omfatter også Palludellavæld, der forventes at have tålegrænser i den lave ende af intervallet.
- (i) Baseret på tålegrænsen for laver.
- (j) Tålegrænsen bør modelberegnes. En modelberegning kan give lavere tålegrænser, ned til $7 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$.

Som det fremgår af tabel 5 gælder det for alle naturområder i Natura 2000-området, at de enten er eller kan være negativt påvirket af luftbåret kvælstof. For den meget næringsfattige naturtype hængesæk er den høje ende af tålegrænseintervallerne for kvælstofpåvirkning overskredet for 89 % arealet (vist med rødt). For søbred med småurter og kransnålalge-sø, som ikke er vist i tabel 5 er den høje ende af tålegrænseintervallerne for kvælstofpåvirkning overskredet for hele arealet.

Den lave ende af tålegrænseintervallerne for kvælstofpåvirkning er overskredet for hele arealet med våd og tør hede (vist med gult).

Bestemmelse af kvælstofnedfaldets størrelse på naturområder og sammenligning med andre beregninger

Den præcise størrelse af kvælstofbelastningen på et konkret naturområde er vanskelig at bestemme. Der kan enten foretages målinger (som er tidskrævende, omkostningstunge og usikre, da de som regel kun repræsenterer en kortere måleperiode og derfor skal omregnes til "normale" forhold), eller der kan foretages modelberegninger med modeller af forskellig art, hvoraf nogle er meget ressourcekrævende og omkostningstunge, mens andre har karakter af overslagsberegninger. Resultater fra alle modelberegninger er typisk behæftet med en holdsviis høj usikkerhed.

Overslagsberegningerne skal alene anvendes til at give et foreløbigt overblik over omfanget af tålegrænseoverskridelser til brug ved vurdering af gunstig bevaringsstatus, ikke til konkret sagsbehandling.

4.2 Foreløbig trusselsvurdering for nye arter på udpegningsgrundlaget

Bæklampret

Bestand: I Danmark findes der foruden bæklampret yderligere to arter lampretter: hav- og flodlampret. Nyere forskning tyder imidlertid på, at bæk- og flodlampret er én og samme art, der ligesom det er kendt ved ørreden har en stationær vandløbs form og en vandrende form der tilbringer en periode i havet. Bæklampretten er forholdsvis almindelig i danske vandløb mens de to andre træffes sjældnere. En del af forklaringen på dette er, at de tidligere amters og nu Miljøcentrenes vandløbsovervågning foretages i efterårsmånederne, hvor de to lampretter opholder sig i havet. Begge gyder i vandløb med grus- og stenbund i april-juni. Alle 3 lampretarter har et larvestadie på 3-5 år, hvor larverne lever nedgravet i vandløbsbunden som blinde og tandløse larver. Efter larvestadiet vandrer Flod- og havlampretterne til havs, hvor de opholder sig i hhv. 1-2 år og 3-4 år. Bæklampretten opholder sig hele livet i vandløbene. Voksne lampretter dør efter endt gydning.

Inden for Natura 2000 område N73 er der indtil videre registreret bæklampret på en enkelt vandløbsstation i Styg Bæk i forbindelse med Ringkjøbing Amts elbefiskningsprogram.

Foreløbig trusselsvurdering: Bæklampret stiller forholdsvis beskedne krav til kvaliteten af levested, og trives fint i vandløb med bare nogenlunde vandløbskvalitet (DVFI 4). Vandløbskvaliteten i Styg Bæk er god eller meget god (DVFI 6-7). På baggrund dette og på baggrund af viden om artens forekomst i Styg Bæk både inden og udenfor Natura 2000 området vurderes der ikke at være akutte trusler for arten inden for Natura 2000 område nr. N73.

Potentielle levesteder: De potentielle levesteder udgøres af ca. 3 km i Styg Bæk der gennemløber området samt nogle få hundrede meter af tilløbet til Styg Bæk.

5. SUPPLERENDE MODSATRETTEDE INTERESSER

Der er ikke som følge af den supplerende kortlægning i Natura 2000-området identificeret nye modstridende interesser.

6. ÆNDRET NATURFORVALTNING OG PLEJE

Der er ikke kendskab til ændret naturforvaltning eller pleje inden for dette Natura 2000-område.

REFERENCER

Bak, J. 2003: *Manual vedr. vurdering af de lokale miljøeffekter som følge af luftbåret kvælstof ved udvidelse og etablering af større husdyrbrug*. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Danmarks Miljøundersøgelser, 2006: *Deposition af N komponenter 2006 – kommuner*.

[http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Miljoe-](http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Miljoe-tilstand/3_luft/4_spredningsmodeller/5_Depositionsberegninger/2006/depositionables/2006.dk.Ntot.kommuner.html)

[tilstand/3_luft/4_spredningsmodeller/5_Depositionsberegninger/2006/depositionables/2006.dk.Ntot.kommuner.html](http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Miljoe-tilstand/3_luft/4_spredningsmodeller/5_Depositionsberegninger/2006/depositionables/2006.dk.Ntot.kommuner.html)

Ellermann, T. m.fl., 2005: *Atmosfærisk deposition 2004, NOVANA*, Faglig Rapport fra DMU nr. 555, Danmarks Miljøundersøgelser, Miljøministeriet.

Ellermann, T. m.fl., 2006: *Atmosfærisk deposition 2005, NOVANA*, Faglig Rapport fra DMU nr. 595, Danmarks Miljøundersøgelser, Miljøministeriet.

Ellermann, T. m.fl., 2007: *Atmosfærisk deposition 2006*, Faglig Rapport fra DMU nr. 645, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Frohn, L. M. m.fl., 2008: *Kvælstofbelastning af naturområder i Østjylland. Opgørelse for udvalgte Natura 2000 områder*, Faglig Rapport fra DMU nr. 673, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Geels, C. m.fl., 2008: *Kvælstofbelastning af naturområder på Bornholm og Sjælland. Opgørelse for udvalgte Natura 2000 områder*, Faglig Rapport fra DMU nr. 689, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Nielsen O. K. m.fl., 2008: Denmark's National Inventory Report 2008. *Emission Inventories 1990-2006 – Submitted under the United Nations Framework Convention on Climate Change*. Faglig Rapport fra DMU nr. 667, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Ringkøbing Amt 2002. Fiskene i Ringkøbing Amts vandløb. Status og udvikling 1988-2000.

Skov- og Naturstyrelsen, 2005: Harmoniserede tålegrænser. Opdatering af 15. december 2005.

<http://www.skovognatur.dk/NR/rdonlyres/78C70731-71A2-40B6-B611-2F1340CB922A/14951/Ammoniakmanual02122005.pdf>